

Для посилань: Носовець Н.М., Пискун О.М., Видра О.Г. Дослідження мотиваційно-ціннісного чинника вибору професії «вчитель трудового навчання та технологій». Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти», м. Тернопіль, 20-21 квітня 2023 р. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка. С. 165-168.

НОСОВЕЦЬ Н. М., кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів, e-mail: ppmtpn@gmail.com

ПІСКУН О. М., кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів, e-mail: oks76@ukr.net

ВИДРА О. Г., кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів, e-mail: vidrik7@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО ЧИННИКА ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ «ВЧИТЕЛЬ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ»

Сьогодні держава ставить особливі вимоги до випускника закладу вищої освіти, завтрашнього вчителя, серед яких важливе місце посідають високий рівень професіоналізму, активність, творчість, готовність підвищувати власний особистісний і професійний рівень, ставити й уміти вирішувати завдання самовдосконалення тощо, які визначаються особливостями мотиваційної сфери особистості, зокрема її мотиваційною готовністю до професійної діяльності.

Мотиваційно-ціннісний чинник вибору професії вчителя є одним з ключових аспектів, що досліджується в наукових роботах з педагогіки та психології. Цей фактор визначається як сукупність мотивів та цінностей, які впливають на вибір професії вчителя, а також на його поведінку та характер професійної діяльності.

Мотиваційно-ціннісний компонент, на думку О. Акімової, є сукупністю соціальних установок, мотивів, нахилів, інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій і

сформованих психологічних властивостей, які визначають рівень розвитку мотиваційної сфери майбутніх педагогів до вирішення педагогічних проблем та спонукають здійснювати професійну діяльність, спрямовану на вирішення цих проблем [1, с. 146].

У наукових дослідженнях вчені визначають різні типи мотивів, які впливають на вибір професії вчителя. До основних мотивів можна віднести соціальні, особистісні та професійні мотиви. Соціальні мотиви пов'язані з бажанням допомагати іншим людям, бути корисним для суспільства. Особистісні – з бажанням самореалізації, здобуттям визнання та поваги у суспільстві. Професійні мотиви пов'язані з бажанням працювати зі знаннями та розвиватись у своїй професії.

У дослідженнях також звертають увагу на цінності, які визначають вибір педагогічної професії. До основних цінностей можна віднести цінності, пов'язані зі здоров'ям та благополуччям, професійною майстерністю та успіхом, міжособистісними відносинами, соціальною справедливістю та допомогою іншим людям.

У даному дослідженні увага приділяється саме мотиваційно-ціннісному чиннику вибору професії вчителя трудового навчання та технологій, який є складовою мотиваційного компоненту його психологічної культури та однією з центральних професіографічних вимог до фахівця цієї галузі й спеціальності.

З позиції методологічного особистісного, ціннісно-рефлексивно-креативного підходу [2] мотиваційно-ціннісний чинник вибору професії учителя є інтегративною якістю особистості абітурієнта/студента, що забезпечує:

- рефлексію актуального стану розвиненості мотивів та цінностей професійного вибору (аксіологічний самоаналіз своїх мотивів і смислів навчально-професійної діяльності);

- усвідомлення аксіологічної складової вибору – професійних цінностей та їх прагнення (інтерес до професії учителя; цінування праці та людини, яка працює, відданість гуманістичним ідеалам);

- творчий аспект процесу реалізації мотивів, а також примноження цінностей, які є в основі діяльності учителя трудового навчання і технологій (мотиви творчості у трудовій, технічній, психолого-педагогічній діяльності).

Отже, мотиваційно-ціннісний чинник вибору професії вчителя трудового навчання та технологій має свої складові виміри, а його якісне і повноцінне дослідження потребує використання як мінімум певної системи питань.

Відповідно до цього нами був розроблений комплекс опитування, який включає в себе 11 питань змішаного характеру (з готовими варіантами відповідей та з одним варіантом відкритого типу до кожного) і відображає ціннісну, рефлексивну та креативну складову мотиваційно-ціннісного чинника вибору професії.

Опитування було проведене серед студентів навчально-наукового інституту професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. У дослідженні взяли участь 76 студентів бакалаврату з першого по четвертий курс, що навчаються за спеціальністю 014.10 «Середня освіта (Трудове навчання та технології)». Ми намагалися з'ясувати, чи усвідомлено вони обрали таку спеціальність, що їх спонукало до вибору, чи задоволені вони наразі своїм вибором, чи розуміють вони важливість вчительської професії й обраного навчального предмету, чи сформоване у них стійке бажання працювати вчителем трудового навчання і технологій у школі.

Результати опитування продемонстрували, що лише менше чверті (24%) нинішніх студентів цілеспрямовано і з великим бажанням вступали саме на спеціальність «Середня освіта (Трудове навчання та технології)»; 34% опитаних обрали її, тому що це універсальна спеціальність, яка дозволяє працевлаштуватись і в сфері виробництва, і обслуговування, і в роботі з людьми; 19,5% респондентів пояснили свій вибір тим, що ця спеціальність пов'язана з технікою і технологіями і не вимагає обов'язково працювати вчителем у школі; решта студентів (біля 21%) потрапили сюди випадково – їм або порадили інші люди, або за сумою балів вони пройшли лише на цю спеціальність.

Приємно, що половина опитаних (близько 50%) студентів наразі цілком задоволені вибором спеціальності. Є невелика частка студентів (2,4%) які спочатку були незадоволені своїм вибором, але тепер спеціальність подобається. Проте, майже 30%, здебільшого першокурсники, ще не розібралися у своїх почуттях і, на жаль, 14,5% опитаних заявили про втрату початкової задоволеності від свого вибору, а 4,5% – зовсім не задоволені своїм вибором.

Щодо усвідомлення майбутніми вчителями надзвичайної актуальності і важливості вчительської професії в сучасних нелегких умовах 44% опитаних зазначили свою повну згоду. 22% переконані, що професія вчителя важлива, але наразі є професії набагато важливіші за неї. Решта респондентів схильні вважати, що це звичайна професія, така ж важлива і потрібна, як і всі інші.

Більше, ніж 75% студентів мають переконання, що предмет «трудове навчання / технології» є необхідним і поряд з усіма іншими шкільними предметами забезпечує всебічний і гармонійний розвиток кожного сучасного підлітка. Біля 15% респондентів заявили, що трудове навчання можна перенести в позакласну чи позашкільну роботу для тих школярів, кому це подобається. І 4,5% майбутніх учителів наразі переконані, що це абсолютно непотрібний предмет для сучасних дітей і підлітків.

Серед позитивних мотивів вибору професії вчителя трудового навчання і технологій найбільш значимими для опитаних є такі: можливість навчати і виховувати інших, передавати свої знання і вміння (29,5%); можливість реалізувати свої організаторські, комунікативні, творчі та інші здібності (31%); можливість спілкуватися з дітьми (5,2%). Студенти зазначили також, що їх не приваблює або видається дуже складним у роботі вчителя і, зокрема, в роботі вчителя трудового навчання та технологій: мала зарплата (17,1%); важка, емоційно виснажлива робота (22%); неслухняність дітей, небажання навчатись, погана їх поведінка (24,4%); велика кількість паперової роботи (7,3%); необхідність займатися матеріально-технічним забезпеченням майстерні (29,3%); необхідність постійно працювати руками, бути кваліфікованим у всіх

видах технологій (9,8%); необхідність самостійно виготовляти зразки виробів до кожного уроку (7,3%).

На момент дослідження, про стійке бажання працювати вчителем трудового навчання і технологій у школі не зважаючи на усі труднощі заявили 22% опитаних студентів. Біля 17% студентів зазначили, що бажання працювати вчителем є, але їх багато що не влаштовує в обраній професії. 19,5% опитаних категорично не хочуть працювати вчителем, а 41,5% (переважно студенти молодших курсів) – ще не визначилися зі своїми бажаннями із-за відсутності або малого обсягу педагогічної практики і живого досвіду викладацької діяльності. Серед причин небажання працювати вчителем провідними чинниками студенти вказали важкість і низьку оплачуваність обраної професії (35,7%), а також, як вони вважають, невідповідність їхніх здібностей та особистісних якостей для педагогічної діяльності (19%).

Отже, дослідження мотиваційно-ціннісного чинника вибору професії вчителя є важливим для розуміння мотиваційних і ціннісних аспектів вибору педагогічної професії, а також для визначення факторів, які впливають на вибір майбутньої професії. Такі дослідження можуть допомогти у покращенні професійної підготовки майбутніх учителів, розробці та вдосконаленні освітньо-професійних програм і стратегій підвищення мотивації педагогів, а також покращенні умов роботи вчителів. Крім того, ці дослідження можуть бути корисні для майбутніх студентів / абітурієнтів при виборі ними спеціальності з галузі знань Освіта / Педагогіка, допомагаючи їм краще зрозуміти, чи відповідає професія вчителя їхнім справжнім мотивам і ціннісним установам.

Список використаних джерел:

1. Акімова О. В. Теоретико-методичні засади формування творчого мислення майбутнього вчителя в умовах університетської освіти: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2011. 534 с.
2. Видра О. Г. Психологічна культура особистості майбутнього вчителя трудового навчання: Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2008. С. 44.